

I NCI DÜNYA HARBI VE 2 AĞUSTOS 1914 TARİHLİ TÜRK-ALMAN İTTİFAK ANTLAŞMASI

Dr. Veli YILMAZ

I nci Dünya Harbi'nde Osmanlı Devleti ile Almanya'yı kader ortaklığına ve aynı ittifak içerisinde yer almaya mecbur eden 2 Ağustos 1914 tarihli Türk-Alman Siyasi İttifak Antlaşması'nın, yakın tarihimizde ayrı bir yeri ve önemi vardır.

Ancak bu fevkalade önemine ve Osmanlı Devleti'nin sonunun başlangıcını teşkil etmesine rağmen, antlaşmanın aslının bugüne kadar ortaya konulamamış olduğu ve milli arşiv vesikalarımız içerisinde yer almadığı da bir gerçektir. Antlaşmanın mevcut şekli; çeşitli hatırat ve yabancı kaynaklardan alınan bilgilere göre dokümanlarda yer almaktadır.

Nitekim, Yusuf Hikmet Bayur, konu ile ilgili olarak "Osmanlı arşivlerinde bu antlaşmaya varılmak için Almanlarla yapılan görüşmeler hakkında esaslı bir belge bulamadık, ancak o zaman imzalandıktan sonraki devreye ait bazı önemli belgeler vardır" demektedir.¹

Keza, Şevket Süreyya AYDEMİR'de Makedonya'dan Orta-asya'ya Enver Paşa adlı eserinde aynı görüşe yer vermekte ve bahse-konu antlaşma metninin mevcudiyeti hakkında; "Fakat ne var ki, bu ittifak andlaşmasının orijinali, yani imzalı metni, Türk hariciyesince, bugüne kadar henüz ortaya konulamamıştır. Harpten sonra teşkil edilip Türk harp suçlularını sorguya çeken, fakat yetkileri şekilden ibaret kalan parlamento komisyonunda, bu imzanın şahit ve müşevviklerinden olan Halil Bey'e bu muahedenin aslı ne olduğu sorulduğu zaman, alaylı bir şekilde bilgisizlik beyan etmiş ve "herhalde hariciye nezaretinde olacaktır" gibi sudan bir cevapla sorguyu savuşturmuştur.

Hulâsa andlaşmanın devlet arşivimizde aslı mevcut değildir. Başta Prof. Nihat ERİM'in, XVII. yüzyılın başından beri ve 1920 Sevr Andlaşması'na kadar bütün muahedeleri toplanan "Siyasi Me-

¹ Bayur, Yusuf Hikmet, Türk İnkilâbı Tarihi, C. II, Ks. IV. Sh. 632.

tinler” eserinde bu ittifakın metni mevcut olmadığı gibi diğer benzeri doküman kitaplarında metin, az çok farklıdır”² demektedir.

Yapılan çalışma ve araştırmalarımız sonucunda; bu antlaşma metni ile ayrıca bu temel metni tamamlayan dört adet siyasi ve bir adet de askeri içerikli antlaşma metni ve bunlara ait onay ve görevlendirme belgeleri ortaya çıkarılmış ve Türk literatürüne kazandırılmıştır.³

Antlaşmaların siyasi içerikli olanları, Fransızca; antlaşma ekleri ile askeri ittifak antlaşması ise Almanca lisanındadır.

Bu antlaşmalar serisinin ilkinin teşkil eden 2 Ağustos 1914 Tarihli Türk-Alman İttifak Antlaşması'nın ana metni ile görevlendirme ve onay belgelerinin Türkçe, Fransızca ve Almanca belge ve açıklamaları şu şekildedir:⁴

2 Ağustos 1914 Tarihli Türk - Alman İttifak Antlaşması:

İSTANBUL, 2 Ağustos 1914

“Majesteleri Osmanlı Sultanı ve Majesteleri Alman İmparatoru, Prusya Kralı, Türk ve Alman İmparatorlukları arasında bir savunma ittifakı teşkil edilmesini kararlaştırmışlardır.

Bu maksatla Majesteleri Osmanlı Sultanı, Sadrazam ve Dışişleri Bakanı Altesleri Prens Said Halim Paşa'yı, Majesteleri Alman İmparatoru, Prusya Kralı da Sultan nezdindeki elçisi Ekselans Wangerheim Baronu'nu tam yetkili olarak tayin etmişlerdir. Bu yetkililer, yasal delegasyonlarıyla görüşükten sonra aşağıdaki hususlarda mutabakata varmışlardır:

1. Bu iki güç, halihazırda Avusturya-Macaristan ve Sırbistan arasındaki çatışmada, kat'i bir tarafsızlık izlemeye karar vermişlerdir.

2. Rusya, etkin askeri müdahalelerde bulunur ve bu durum Almanya için Avusturya-Macaristan'la ittifak nedeni (Causus Foederis) oluşturursa, bu ittifak nedeni Türkiye için de geçerli olacaktır.

2 Aydemir, Şevket Süreyya, Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa, İstanbul-1971, C. II Sh. 511.

3 Yılmaz, Dr. Veli, 1 nci Dünya Harbi'nde Türk Alman İttifakı ve Askeri Yardımlar (Doktora Tezi).

4 Yılmaz, Dr. Veli, a.g.e., Sh. 103-109; Ek-1, 2, 3.

3. Harp durumunda, Alman Askeri Heyeti Türkiye'nin emrine verilecektir. Öte yandan Türkiye, Ekselansları Harbiye Nâzırı ve Ekselansları Askeri Heyet Başkanı'nın birlikte vardıkları antlaşmaya uygun olarak, yukarıda sözü edilen Askeri Heyet'e Ordunun (Türk Ordusu) genel yönetimi konusunda gerçek bir etkinlik sağlayacaktır.

4. Almanya, Osmanlı arazisi Rusya tarafından tehdit altına düştüğü takdirde icap ederse Osmanlı Topraklarını silâhli olarak muhafazayı taahhüt eder.

5. Her iki imparatorluğu da, halihazırdaki anlaşmazlıklardan doğabilecek uluslararası çatışmalarda korumak amacıyla yapılan bu anlaşma, yukarıda adı geçen yetkililerce imzalanmasını müteakiben yürürlüğe girecek ve karşılıklı vecibelerle 31 Aralık 1918'e kadar yürürlükte kalacaktır.

6. Bu antlaşma, yukarıda belirlenen tarihten altı ay öncesine kadar taraflardan biri tarafından iptal edilmezse, beş yıllık yeni bir dönem daha yürürlükte kalacaktır.

7. Bu belge, Majesteleri Osmanlı Sultanı ve Majesteleri Almanya İmparatoru, Prusya Kralı tarafından tasdik edilecek ve tasdiknameler imza tarihinden itibaren bir ay zarfında karşılıklı teati edilecektir.

8. Bu antlaşma gizli kalacak ve ancak iki yüksek tarafın muvafakatı ile kamuoyuna açıklanabilecektir.

Buna istinaden iki yetkili bu antlaşmayı imzalamış ve karşılıklarına mühürlerini koymuşlardır.

Mühür İmza Said Halim

Mühür İmza Wangenheim"

28 Ağustos 1914 Tarih ve 205 numaralı raporun 5 numaralı ilişik belgesi, 2 Ağustos 1914 Tarihli Türk-Alman ittifakı'nın, Osmanlı Padişahı ve Alman İmparatoru tarafından da onaylanarak resmen yürürlüğe girdiğini göstermektedir. Bu belge özet olarak şöyledir:

Biz, Mehmet Reşad Han, Allah'ın lütfu ile bütün Osmanlı'ların Sultanı, açıklıyoruz ki, 2 Ağustos 1914'te selahiyetli vekilimiz, Sadrazam ve Dışişleri Bakanımız Said Halim Paşa ve Alman İmparatoru'nun bizde görevli ve selahiyetli vekili Wangenheim Baronu tarafın-

dan yapılan ve iki tarafın da düşünce ve niyetlerine uygun olan mukavele hükümleri tasdik edilir.

İttifakın yükümlülüklerini tam olarak gözetmek ve hükümlerini uygulamak görevimizdir.

Bu belge için tasdikli belge hazırladık ve mühr-ü hümayun ile mühürledik.

27 Ağustos 1914

Mehmet Reşad

Türk-Alman ittifak metni ile ilgili belgeler, taraflarca incelemeyi müteakip, 27 Ağustos 1914'te Yeniköy'de, karşılıklı olarak teati edilmiş ve durum tutanakla tespit edilmiştir. Tanzim edilen tutanak özet olarak şöyledir:

Alman Hükümeti adına, Majesteleri Almanya İmparatoru'nun tam yetkili temsilcisi Büyükelçi, Ekselansları Wangenheim Baronu,

Osmanlı Hükümeti adına, Sadrazam ve Dışişleri Bakanı, Altesleri Prens Said Halim Paşa,

Almanya ve Türkiye arasında 2 Ağustos 1914'te yapılan antlaşmayla ilgili onay belgelerini inceledikten ve uygun bulduktan sonra, bugünkü tarihte (27 Ağustos 1914), söz konusu belgeleri birbirlerine vermişlerdir.

Buna istinaden bu tutanak tutulmuş ve iki tam yetkili tarafından imzalanmıştır.

İmza
Wangenheim

İmza
Said Halim

Görüldüğü gibi Türk-Alman İttifak Antlaşması, en yetkili makamlarca da uygun bulunarak onaylanmış ve 27 Ağustos 1914 Tarihinde resmen yürürlüğe girmiştir.

Bu, Türk-Alman İttifak Antlaşması'nın ilk üç maddesi oldukça önemlidir. Birinci maddede, "Bu ikigüç halihazırda Avusturya-Macaristan ve Sırpistan arasındaki çatışmada kat'i bir tarafsızlık izlemeye karar vermişlerdir" denmekle beraber, ikinci maddede, "Rusya etkili askeri müdahalelerde bulunur ve bu durum Almanya için Avus-

turya - Macaristan'la ittifak sebebi (Caus Foederis) oluşturursa, bu ittifak sebebi Türkiye için de geçerli olacaktır" denilmektedir.

Almanya 1 Ağustos 1914'te Rusya'ya harp ilan etmiş ve Türk-Alman İttifak Antlaşması 2 Ağustos 1914'te imza edilmiş olduğuna göre, daha imza günü "Caus Foederis" Osmanlı Devleti için yürürlüğe girmiş demektir.

Üçüncü maddede, "Harp durumunda, Alman Askeri Heyeti Türkiye'nin emrine verilecektir. Öte yandan Türkiye, sözü edilen Askeri Heyet'e ordunun genel yönetimi konusunda gerçek bir etkinlik sağlayacaktır" ifadesi yer almaktadır.

Bu madde ile; Askeri Heyet'e dahil Alman subaylarına, Ordu'da fiili komuta makamlarına getirilme hakkı sağlanmıştır. Askeri Heyet'e sağlanan fiili nüfuz, Almanya'ya Osmanlı Ordusu'nu her an harbe sürüklemek imkânı vermektedir.

Dördüncü maddedeki hüküm ise kalıcı bir nitelik taşımakla birlikte antlaşmanın, Avusturya-Sırbistan ihtilafından doğacak durumları karşılamak için yapılmış olduğu açıkça görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, Rusya o tarihte değil de daha sonraki bir safhada Osmanlı Devleti'ne saldırsaydı, bu saldırı Avusturya-Sırp itilafı ile ilgili olmadığı için Almanya, ben işe karışmam diyebilirdi. Görüldüğü gibi Almanya, antlaşmayı millî menfaat ve politikasının dışında, kendisi için yük ve tehlikeli olmaktan çıkarmak imkânı elde etmiştir.

Özet olarak Osmanlı-Alman İttifakı, Alman-Rus savaşı başladıktan sonra, yani Almanya için yalnız faydası ve Osmanlı içinde sadece zararı olabileceği bir sırada bile bile imzalanmıştır.

Ne var ki, Türk-Alman İttifak Antlaşması imzalanırken, gerçeklerle karşı karşıya gelmekten kaçınılmış, zamanlama doğru yapılmamış ve antlaşmada yer alan bazı maddeler daha imza safhasında iken Osmanlı Devleti'ne ağır sorumluluklar yüklemiş, vaatler ise umumiyetle sözde kalmıştır.

Constantinople, le 2 Août 1914.

Entre Sa Majesté l'Empereur des Ottomans, d'une part, et

Sa Majesté l'Empereur d'Allemagne, Roi de Prusse, d'autre part, il a été convenu qu'une alliance défensive soit conclue entre les deux Empires de Turquie et d'Allemagne.

A cet effet ont nommé leurs plénipotentiaires

Sa Majesté l'Empereur des Ottomans

Son Grand Vézir et Ministre des Affaires Etrangères, S.A. le Prince Saïd Halim Pacha,

Sa Majesté l'Empereur d'Allemagne, Roi de Prusse,

Son Ambassadeur auprès de Sa Majesté Impériale le Sultan, Son Excellence le Baron de Tangeheim,

lesquels, après avoir trouvé leurs pleins pouvoirs en due forme, ont conclu l'arrangement suivant:

1) Les deux Puissances contractantes s'engagent à observer une stricte neutralité en face du conflit actuel entre l'Autriche-Hongrie et la Serbie.

2) Dans le cas où la Russie interviendrait par des mesures militaires actives et créerait par là, pour l'Allemagne, le casus foederis vis-à-vis de l'Autriche-Hongrie, ce casus foederis entrerait également en vigueur pour la Turquie.

3) En cas de guerre, l'Allemagne laissera sa Mission Militaire à la disposition de la Turquie.

Celle-ci, de son côté, assure à ladite Mission Militaire une influence effective sur la conduite générale de l'Armée, conformément à ce qui a été convenu directement entre Son Excellence le Ministre

de

de la Guerre et Son Excellence le Chef de la Mission Militaire.

4) L'Allemagne s'engage à déjurer, au besoin, par les armes, le territoire ottoman au cas où il serait menacé par la Russie.

5) Cet accord qui a été conclu en vue de garantir les deux Empires des complications internationales qui pourraient résulter du conflit actuel, entrera en vigueur dès sa signature par les Plénipotentiaires susmentionnés et restera valable, avec les obligations mutuelles analogues, jusqu'au trente et un Décembre Mille-neuf cent dix-huit.

6) Au cas où il ne serait pas dénoncé par l'une des Hautes Parties Contractantes six mois avant l'expiration du délai ci-haut fixé, ce traité continuera à être en vigueur pour une nouvelle période de cinq ans.

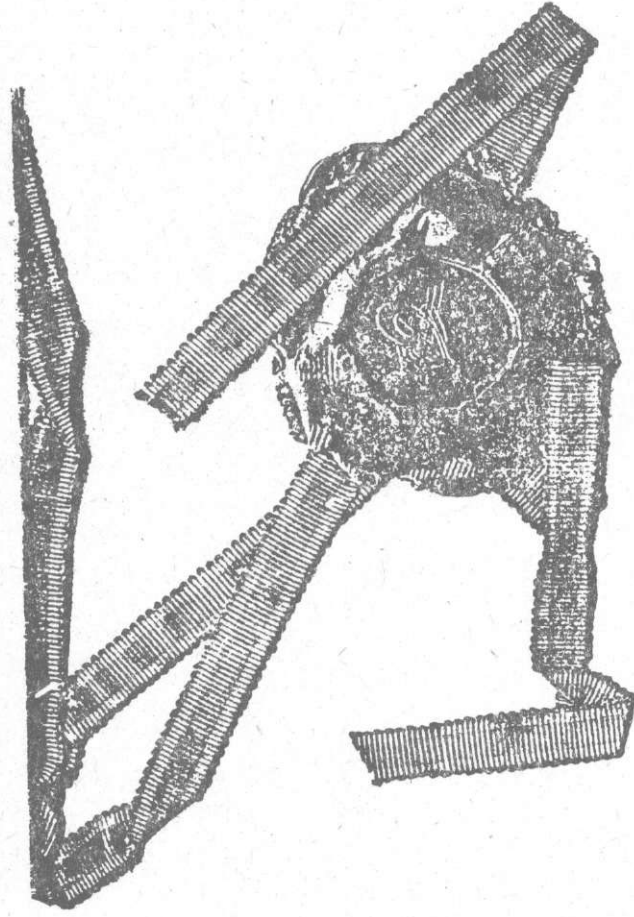
7) Le présent acte sera ratifié par Sa Majesté l'Empereur des Ottomans et Sa Majesté l'Empereur d'Allemagne, Roi de Prusse, et les ratifications seront échangées sous le délai d'un mois à partir de la date de la signature.

8) Le présent accord restera secret et ne pourra être rendu public qu'à la suite d'un accord ultérieur entre les deux Hautes Parties Contractantes.

En foi de quoi les deux Plénipotentiaires ont signé le présent accord et y ont apposé leurs sceaux.

L.S. signé Said Halim

L.S. signé Wangenheim.

Botschaft Constantinopel
Anlage 5 zu Bericht Nr. 205 vom 28.3.14.

Muhammed Reschad

U e b e r s e t z u n g .

Fir, Muhammed Reschad Chan, von Gottes Gnaden,
Sultan aller Osmanen, erklären hiermit, daß Fir den am
2. August 1914 zu Constantinopel von Unserem Bevollmäch-
tigten, Unserem Großwesir und Minister der auswärtigen
Angelegenheiten Scid Halim Pascha, und dem bei Uns be-
glaubigten Botschafter und Sonderbevollmächtigten Seiner
Majestät des Deutschen Kaisers und Königs von Preußen,
Freiherrn von Wangenheim, abgeschlossener Vertrag, des-
sen Fortlaut dieser Urkunde beigeschlossen ist, in jeder
Hinsicht Unserer Kaiserlichen Gedanken und Intentionen
entsprechend befunden haben und daher sämtliche in dem
genannten Vertrage enthaltenen Bestimmungen billigen und
bestätigen.

Wir verpflichten Uns, seinen Inhalt auf das Genau-
ste zu beachten und seine Bestimmungen auszuführen.

Zu Urkund dessen haben wir diese Ratifikations-
urkunde vollzogen und mit Unserem Kaiserlichen Siegel
versehen.

Den 27. August 1914.

gez. Muhammed Reschad

L.S.

Für wichtige Nachbefolgung

P. W. W. W.

I. Hoffmann

Abschrift zu A S 1932.

Botschaft Konstantinopel.

Anlage 5 zu Bericht Nr. 205 vom 28.8.14.

Übersetzung.

Wir, Muhammed Reschad Chan, von Gottes Gnaden Sultan aller Osmanen, erklären hiermit, daß Wir den am 2. August 1914 zu Konstantinopel von Unserem Bevollmächtigten, Unserem Großwesir und Minister der auswärtigen Angelegenheiten Said Halim Pascha, und dem bei Uns beglaubigten Botschafter und Sonderbevollmächtigten Seiner Majestät des Deutschen Kaisers und Königs von Preußen, Freiherrn von Wangenheim, abgeschlossenen Vertrag, dessen Wortlaut dieser Urkunde beigeschlossen ist, in jeder Hinsicht Unseren Kaiserlichen Gedanken und Intentionen entsprechend befunden haben und daher sämtliche in dem genannten Vertrage enthaltenen Bestimmungen billigen und bestätigen.

Wir verpflichten uns seinen Inhalt auf das Genaueste zu beachten und seine Bestimmungen auszuführen.

Zu Urkund dessen haben Wir diese Ratifikationsurkunde vollzogen und mit Unserem Kaiserlichen Siegel versehen.

Den 27. August 1914.

gez. Muhammed Reschad.

L.S.

chrift zu A S 1932.

(Procès - Verbal.
-----)

Yénikeuy le 27 août 1914.

Son Excellence le Baron de Wangenheim, Ambassadeur Extraordinaire et Plénipotentiaire de Sa Majesté l'Empereur d'Allemagne, agissant au nom du Gouvernement allemand, d'une part, et

Son Altesse le Prince Said Halim Pacha, Grand Vézir et Ministre des Affaires Etrangères, agissant au nom du Gouvernement Ottoman, d'autre part,

après avoir examiné et trouvé en due forme les actes de ratification relatifs au Traité conclu le 2 Août cr. entre l'Allemagne et la Turquie,

ont procédé, à la date de ce jourd'hui, à l'échange des actes en question.

En foi de quoi le présent procès-verbal a été dressé et signé par les deux plénipotentiaires.

signé Wangenheim. signé Said Halim.)